

5. Hinduisme og sikhisme i Danmark fra 2010-2020

Af Marianne Qvortrup Fibiger, lektor, afdeling for religionsvidenskab, Aarhus Universitet. E-mail: mf@cas.au.dk.

Fokuserer man på den hinduisme og sikhisme i Danmark, der går under kategorien anerkendte trossamfund, er der ikke sket de store forandringer inden for de seneste 10 år. Det kan der være flere grunde til, men der kan især peges på en helt særlig, og den er, at det generelt har været svært for hinduistiske grupper at blive anerkendt som trossamfund. De passer slet og ret ikke til de kriterier som kirkeministeriet sætter. Fx har hinduisme ikke nogen trosbekendelse, en særlig hellig skrift eller en særlig uddannelse for præster, hvilke er nogle af de krav der stilles, og som derfor skal besvares i en ansøgning, for at kunne komme betragtning til at blive anerkendt som et "rigtigt" trossamfund (Fibiger, 2018)¹⁸. Det har udover flere afslag også betydet, at flere af de hinduistiske grupper ikke ønsker at gå på kompromis med deres særlige religionsform for at få status som anerkendt trossamfund og med de dertil følgende økonomiske fordele, det giver. For hvor meget kan man gradbøje en tradition ud fra nogle overordnede eksternt satte kriterier uden at selve kernen eller det genkendelige i traditionen i alt fald på papiret, forsvinder?

Selvom der altså ikke har fundet de store forskydninger sted, når det gælder de anerkendte trossamfund, så betyder det ikke, at der ikke har fundet mange andre forandringer sted de seneste 10 år inden for det der i bredere forstand kan gå under kategorien hinduisme og sikhisme i Danmark. Og det gælder både på et institutionel og et ikke institutionelt niveau.

I 2010 var der fx i alt fem indviede hindutempler og to sikh gurdwaras, samt et mindre antal private mødesteder for hindurelaterede grupper såsom Sathya Sai Baba, Radha Soami, Brahma Kumaris og Amma Danmark. I 2020 er især antallet af indviede hindutempler vokset til det dobbelte, mens antallet af anerkendte trossamfund og hindurelaterede grupper stort set er uforandrede, selvom tallene er en smule forskudt, hvis man sammenligner grupperne imellem. Fx er der kommet lidt flere Amma-tilhængere, mens antallet hos de andre grupper enten er faldet eller er status quo.

Der, hvor vi finder den største ændring er i hvad, vi kan kalde hinduinspirerede yoga-grupper, men også i tilbud om yoga i det hele taget. Og selvom meget af den yoga, som tilbydes på mange måder er sekulariseret eller indlejret i andre religioner, som fx den kristne, så er det en udvikling, som vi bør tage med i en oversigt over religiøs forandring i Danmark. En anden stor forandring er, at der i dag er flere hinduer af indisk herkomst end af srilankansk, men at det ikke har betydet, at der er flere anerkendte trossamfund med indisk-hinduistisk baggrund. I stedet er indiske-kulturorganisationer skudt op flere steder i Danmark, hvor der også er religiøs aktivitet, men ofte på tværs af flere religioner som fx hinduisme og sikhisme.

Hvad der kan læses ud af disse ændringer og tendenser, vil denne oversigtsartikel give et lille bud på og også kort begrunde, hvad der kan gemme sig bag udviklingen. Netop derfor er det vigtigt, også at have de ikke anerkendte trossamfund med, da meget af den hinduisme, som på en eller anden måde er

¹⁸ <https://www.religion.dk/hinduisme-i-danmark-har-svaert-ved-blive-godkendt-som-religion> (set 6.1.2021).

omdrejningspunkt for en praksis ikke befinder sig inden for de anerkendte trossamfund. Og det gælder også der, hvor hinduisme er inspirationskilde til forskellige nye former for praksis, som udspiller sig i nye fællesskaber.

Artiklen vil være opdelt i tre former for hinduistisk repræsentation: 1) hinduisme blandt hinduer i Danmark; 2) hinduistisk relaterede grupper; 3) hinduistisk inspirerede grupper. Heri indbefattes også hinduisme eller hinduistisk praksis som inspirationskilde. Den vil desuden have et særskilt afsnit om sikhisme i Danmark, der selvom, den er opstået i Indien og deler fællestræk med hinduisme, er en særegen religion, og derfor bør behandles som sådan. Artiklen vil løbende opsummere de største forandringer, som synes at have fundet sted og kort give bud på, hvad det kan skyldes.

Hinduisme blandt hinduer i Danmark

Denne kategori dækker over alle de borgere i Danmark, som er født som hinduer, og som betegner sig selv som hinduer. De tæller i dag imellem 23-25.000 personer, hvilket er en stigning på omkring 5-7.000 inden for den 10-årige periode. Stigningen skyldes primært det langt større antal af hinduer fra Indien, som måske ikke alle har bosat sig permanent i Danmark, men som bor her i kortere eller længere tid for at arbejde i landet. Ser man på hvilken herkomst gruppen af hinduer i Danmark har, så udgør de fleste i dag også af hinduer af indisk herkomst, herefter følger hinduer af srilankansk herkomst. Et mindre antal af hinduer i Danmark har deres oprindelse fra Nepal. Se følgende oversigt, der viser, hvor mange der i dag har en baggrund i et af de tre lande:

	Antal (jan.20)	Dansk statsborgerskab	Indisk/srilankansk/ andet statsborgerskab	Antal i % med dansk statsborgerskab
Indere	15.135	2.684	12.451	17,7%
Srilankanere	12.036	9.259	2.777	76,9%
Nepalesere	4.899	159	4.740	3,2 %

Som det fremgår af tallene, er der i dag 15.135 med indisk herkomst og 12.451 af srilankansk. Det er en klar forskydning fra for 10 år siden, hvor der var lidt under 7.000 personer af indisk herkomst, mens tallet af borgere med srilankansk herkomst var på næsten 11.000. Hvad angår borgere af nepalesisk baggrund, så er tallet steget med omkring 3.500 fra 1.474 i 2011 til de 4.899 i 2020.

Der bor altså i dag omkring 32.000 borgere i Danmark med enten indisk, srilankansk eller nepalesisk baggrund. Det ovenfor anførte tal på 23-25.000, der angiver, hvor mange hinduer der pt. opholder sig i Danmark, så bygger det tal henholdsvis på, hvor mange procent hinduer udgør i deres land af herkomst, og på indvandrer/flygtningehistorie. Det sidste er særligt vigtigt, når antallet af hinduer med srilankansk baggrund anslås, da de primært består af tamiler, som flygtede til Danmark i slutningen af 1980'erne og i 90'erne, hvoraf langt flest er hinduer, et mindre antal er katolikker. Et antal fra Sri Lanka af singhalesere og er primært buddhister. De udgør dog max 1500 og er primært singhalesiske kvinder, som har giftet sig med en mand af dansk herkomst (se kapitlet om buddhisme i Danmark skrevet af Jørn Borup).

Som figur 1 også viser, så er der stor forskel på, hvor mange fra de tre grupper, som har valgt eller har fået muligheden for at få dansk statsborgerskab. Det er vigtigt, da det sandsynligvis har betydning for, om de vælger at etablere religiøse mødesteder primært i form af templer i Danmark. Og mens de srilankanske tamilske hinduer har etableret fem nye templer inden for de sidste 10 år, så har de indiske hinduer stadig

kun et. De nepalesiske hinduer har stadig intet. I stedet er der blevet etableret et antal kultur- og venskabsforeninger, hvor der også foregår religiøs aktivitet for alle de tre grupper. Fx fejres diwali, holi, og der dyrkes yoga i de fleste af foreningerne.

Hvad der adskiller de kulturelle foreninger fra de eksplicite religiøse er, at de er mødested for alle dem, som har en fælles tilknytning til et særligt lands kultur, hvorfor de ofte går på tværs af flere religioner. Fx dyrkes der også indisk dans, indiske madaftener, nationaldage, og der spilles cricket i de indiske kulturforeninger., som *Indians in Denmark* og *Indians in Aarhus*. Der findes dog også foreninger for personer med en særligt tilknytning til en delstat i Indien. Et godt eksempel er foreningen for folk fra Maharashtra kaldet *Maharashtra Mandal*, der har små 900 medlemmer på deres facebookside.

Hvad angår nepaleserne, hvoraf langt det største antal er unge, som er under uddannelse (Valentin, 2014), så mødes de ofte enten privat eller i den dansk-nepalesiske venskabsforening, som blev grundlagt i 2013, og som også danner rammen om fejringen af hinduistiske højtider. Lokalet, hvor de mødes veksler dog, derfor er omdrejningspunktet for foreningen deres facebookside: <https://www.facebook.com/DanskNepalesiskSelskab/>

Forklaringen på, hvorfor de indiske hinduer og de srilankanske hinduer i Danmark adskiller sig, hvad angår etableringen af specifikke religiøse mødesteder såsom templer, kan være flere. Vigtigst er nok, at de indiske hinduer er migranter, mens de srilankanske hinduer er kommet som flygtninge. Som flygtning flygter man fra noget, som man ikke regner med at vende tilbage til. Derfor har behovet for at etablere sig i Danmark som deres nye hjemland været større end for de indiske hinduer, hvoraf mange af de senest ankomne fra Indien er kommet med en midlertidig opholdstilladelse for at arbejde fx som computeringeniører, læger og med IT i de store virksomheder såsom fx Vestas.

Derudover er der også en teologisk begrundelse. For der er forskel på, hvilken betydning templet tillægges. Og i den srilankanske hinduisme er et møde med guderne i templet helt centralt, mens der især i den nordindiske hinduisme også lægges stor vægt på tekstlæsning, som kan foregå andre steder end i et tempel. Hvis jeg kort skal skitsere de forandringer, som har fundet sted inden for de seneste 10 år, så bør man altså skelne imellem de indiske hinduer til dels også de nepalesiske hinduer og så de srilankanske. Og mens de første to grupper primært har organiseret sig i kultur- og venskabsforeninger, hvor religiøse højtider og fester afholdes på lige fod med alle mulige andre kulturelle og nationale, så er templerne de primære mødesteder for de srilankanske hinduer.

Det interessante her er, at templerne nu også er blevet rum for kulturelle og sociale arrangementer. Det afspejles også i nogle af navnene på templerne, som fx også kaldes en "kultur-organisation" eller "kulturel-aktivitetscenter" (se oversigten over templer i slutningen af artiklen). Ønsker man at vide mere om de indiske og de srilankanske hinduers migrations- og etableringshistorie, se Fibiger 2020.

De hindurelaterede grupper

Som nævnt i indledningen er der ikke sket så meget blandt de hindurelaterede grupper, som indbefatter: ISKCON (Hare Krishna), Brahma Kumaris, Radha Soami, Sathya Sai Baba og Amma Danmark. Der har dog fundet visse forskydninger sted. ISKCON-bevægelsen har fx nu kun et tempel i Danmark, som er det der ligger i Vanløse. Tidligere var der både templet i Brendstrup ved Hillerød og et mindre tempel i Aarhus. De er nu nedlagt og ISKCON-tilhængere mødes udover i templet i Vanløse primært privat. Medlemstallet er dog nogenlunde det samme.

Brahma Kumaris, som interessant nok hellere vil kategoriseres under "andre trossamfund" end under hinduistiske forsøger i større grad at henvende sig til alle i Danmark med interesse for meditation, og hvad de kalder positiv tænkning og et stressfrit liv. Dvs. selvom de bl.a. benytter sig af den hinduistisk orienterede Raja yoga og selvom de opstod i Indien i 1936, så ønsker de at signalere, at de ikke er tilknyttet en særlig trosretning, men at de rækker ud til alle. Det samme gælder Radha Soami-gruppen, som dog i dag primært er et distributionssted for meditative sange, som man kan købe og bruge privat. Begge grupper har kun få kernemedlemmer, men en del brugere. Antallet af kernemedlemmer, har ikke ændret sig meget inden for de seneste ti år.

Sathya Sai Baba og Amma. Danmark er bege karakteriseret ved, at have en guru eller karismatisk leder, som omdrejningspunkt. Siden Sathya Sai Baba døde i april 2011, har der været et fald i medlemstal og ikke mindst i brugertal. Bevægelsen er dog stadig et anerkendt trossamfund.

Det modsatte gør sig gældende med Amma Danmark. Gruppen er ikke anerkendt som trossamfund, da de ikke har søgt, men antallet af medlemmer og ikke mindst brugere er steget, ikke mindst efter at Amma (Amritanandamayi) besøgte Danmark i både 2018 og i 2019, hver gang med en stor event i Brøndbyhallerne med over 10.000 besøgende fordelt over to dage. Der findes dog ikke noget fælles nationalt mødesteds for Amma-tilhængere, men lokale Amma-grupper i København, Aarhus og Odense, hvor de fleste mødes hver uge eller hver 14. dag i private hjem. De har også en Facebook-side (Amma til Danmark), hvor der pt. er 757 medlemmer.

Hindu-inspirerede grupper

Disse grupper udgør alle de grupper, som i større eller mindre grad lader sig inspirere af hinduistisk praksis, verdens- og menneskesyn, og som gruppe institutionaliserer det, også selvom de ikke nødvendigvis er bevidste om dets historiske udgangspunkt.

Denne kategori, som primært tæller yoga-grupper, er særlig interessant, da der meget tydeligt er sket en klar vækst inden for de seneste ti år. Hvis man sammenligner antallet af yogagrupper og institutioner, som tilbyder yoga i Aarhus og København, så er det en stigning på flere 100 procent fra 3 i 2010 til mere end 40 grupper i 2017 (Fibiger og Holme Hansen, 2017). I København var der i 2017 mere end 151 grupper (Ellegaard 2017). Desværre kender jeg ikke til antallet af yogaudbydere i København i 2010, men undersøgelsen, som blev foretaget af Ellegaard i 2017 viser, hvordan yoga allerede i det år ikke kun blev udbudt af deciderede yoga-skoler med en forankring til en bestemt yoga-skole, men havde spredt sig til mange forskellige udbydere, såsom aftenskoler og fitnesscentre. De to undersøgelser, som bygger på den samme overordnede metode, nemlig at finde adresser på alle de yogaudbydere, som annoncerede offentligt og derefter både at interviewe såvel udbydere som et antal praktiserende om, hvad de tillagde yoga af værdi, tegner den samme tendens. Overordnet set dyrkes yoga primært for at få fysisk velvære og for at dæmpe op for stress. Blev der spurgt mere specifikt om yoga var noget spirituelt svarede i alt 36 % ja, mens 8 % svarede ja til, at de anså yoga som noget religiøst. Det er i sig selv interessante tal, måske endnu mere interessant er det, at kun 18 % svarede ja til, at de overhovedet ikke så noget spirituelt i at dyrke yoga.

Til disse undersøgelser kan man i forhold til forandringer frem til 2020 tilføje de virksomheder, skoler og børnehaver og ikke mindst Den danske Folkekirke, hvor flere og flere kirker rundt omkring i landet udbyder yoga i kirkerummet. Det går under forskellige navne såsom Kirkeyoga, Kristen yoga og Crossyoga (se fx Yogakirke.dk). Man kan kalde det sidste "cross-over" fænomener. Hertil kan man tillægge den øgede tro på

reinkarnation, men også på den øgede sproglige brug af østlige begreber såsom fx *avatar* og *karma*, der i dag er gledet ind, som en nærmest naturlig del af i danske sprog (se Fibiger 2020b)

Sikher i Danmark

Tidligere er sikher og sikh-institutioner i Danmark blevet kategoriseret under hinduistiske grupper i det officielle trossamfundsregister. Det er en stor fejl, da sikhismen for det første er en selvstændig verdensreligion, og hvor antallet af tilhængere på omkring 17 millioner på verdensplan er større end fx antallet af jøder i verden. Sikherne, som primært kommer fra den nordvestlige indiske delstat Punjab udgør omkring 2000 borgere i Danmark og de har i alt to gurdwaras (sikh"templer"). En i Vanløse, med navnet: "Sri Guru Singh Sabha", som blev anerkendt som trossamfund allerede i 1985, og en i Ballerup med navnet: "Gurdwara Copenhagen", som blev anerkendt i 2014, men var etableret flere år tidligere. Antallet af anerkendte trossamfund med udgangspunkt i en gudwara er altså steget fra en til to inden for de sidste ti år selvom antallet af gurdwaras er forblevet de samme. Interessant er det dog, at mens sikh gurdwaraen i Vanløse, som blev anerkendt i 1985, er klassificeret under "hinduistiske trossamfund" på Kirkeministeriets oversigt over anerkendte trossamfund i Danmark, så er sikh gurdwaraen i Ballerup, som blev anerkendt i 2014, klassificeret under "andre trossamfund". Det kan indikere et klart ønske om at adskille sig fra hinduismen og som en selvstændig religion, og kan være et billede på et øget behov for at skille sig ud som selvstændig religion blandt sikherne i Danmark. Muligvis som modsætning hertil er der dog også flere og flere af sikherne i Danmark der er medlemmer af de to indiske kulturorganisationer: "Indians in Denmark" og "Indians in Aarhus", hvoraf den sidste har en sikh, som sin formand. Så mens gurdwaraen i Ballerup ønsker at markere en religiøs adskillelse fra andre religioner, så markerer de kulturelle organisationer et delt kulturelt fællesskab via en fælles tilknytning til Indien.

Liste over registrerede hindutempler i Danmark

Bharatiya Mandir

Vieholmen 5

2740 Skovlunde

Anerkendt: 2001

Danmarks Hindu Kultur Aktivitets Center

Bredstrupvej 7 - postadresse. C/o W. Nandakumar, Nr. Dybbølvej 13

7000 Fredericia

Anerkendt 1998

Hindu Kultur organisation (Tamilsk Ganesh-tempel)

Slagelsevej 252, Vallensved, 4700 Næstved

Tlf.: +45 40 73 59 68

E-mail: kontakt@ohmnaestved.dk

Hjemmeside: www.ohmnaestved.dk

Facebookside: www.facebook.com/Hindu-Kultur-Organisation-127008054087807

Sree Abirami Amman tempel

Nr. Askærsvej 24, 7330 Brande

Tlf.: +45 97 18 01 92 Mob.: +45 40 41 34 31 Fax: +45 97 18 41 92,

Hjemmeside: www.abiramiamman.dk

Sree Nagapoosani Amman Temple

Stegholt 11, 6200 Aabenraa

Tlf.: (S.S. Sarma): +45 21 45 44 66, +45 27 63 99 66

E-mail: hindutempledk@gmail.com

Facebookside: www.facebook.com/hindutempledk

Sree Sithy Vinayakar/Ganesh tempel Teglvænget 93, Post Boks 317, 7400 Herning

Tlf.: +45 97 22 55 11

www.herningtemple.dk,

Facebook: www.facebook.com/herningtemple

Anerkendt i 2018

Vel Murugan tempel

Sorøvej 37, 4295 Stenlille

Tlf.: +45 52 50 99 80

E-mail: velmurugan4200@gmail.com

Hjemmeside: www.vel-murugan.dk

Facebookside: www.facebook.com/vel.murugan.507

Vel Murugan tempel

Ferslevbyvej 53, 9230 Svenstrup

Tel.: +45 30 13 07 71 / +45 98 18 71 16

Facebookside: www.facebook.com/murugan.templeaalborg

Vojens Nagapoosani Amman Temple

Danmark Hindu Kultur Center,

N. Juhlers Toft 7, 6500 Vojens

Tlf.: +45 27 57 45 83

E-mail: hinduforening@gmail.com

Hjemmeside: www.amman.dk

Facebookside: www.facebook.com/vojensnagapoosaniamman.temple

Anerkendt i 2017

Hindurelaterede grupper

Brahma Kumaris åndelige verdensuniversitet (København)

Vodroffsvej 9, 1900 Frederiksberg

Hjemmeside: <https://brahmakumaris.dk/>

Tlf.: [33 31 04 21](tel:33310421)

Brahma Kumaris Aarhus

Ålborggade 22, 3. tv. 8000 Aarhus

Hjemmeside: aarhus@brahmakumaris.dk

Facebookside: <https://www.facebook.com/bkaarhus>

Tlf.: 86130121 (17-21.00)

Krishnabevægelse/Iskcon (Hare Krishna)

Skjulhøj Allé 44

2720 Vanløse

Hjemmeside: <http://harekrishna.dk/>

Anerkendt: 1997

Radha Soami Satsang Beas (dvs. primært adresse for produktion af fælles satsangs)

Sven Dalsgaards Vej 33, 7430 Ikast

Tlf.: 97251421

Sathya Sai International Organisation Danmark

Grenågade 12 kld.

2100 København Ø

<http://www.saibaba.dk/>

Anerkendt: 1996

Sikh gurdwaras

Gurdwara Copenhagen

Brydehusvej 2, 2750 Ballerup

Hjemmeside: gurdwara.dk

Tlf.: 25681313, Anerkendt i 2014

Sri Guru Singh Sabha, Copenhagen

Kirkebjerg Allé 35 A

2720 Vanløse

Hjemmeside: <http://www.sikh.dk>

Kontaktadresse: info@sikh.dk

Anerkendt i 1985

Dansk-nepalesisk venskabsforening

<https://www.facebook.com/DanskNepalesiskSelskab/>

Grundlagt i 2013

Litteratur

- Bjerring, Henriette & Maja Pilgaard. 2014. Yoga i København. Udøvere, undervisere og uddannelser. Rapport til Videnscenter for Folkeoplysning (www.vifo.dk)
- Dansk-nepalesisk venskabsforening: <https://www.facebook.com/DanskNepalesiskSelskab/> (set 8.1.21)
- Ellegaard, Sofie. 2017. *Det indre fokus. En undersøgelse af københavnske yogaudøvere og deres forhold til yoga, spiritualitet og religiøsitet*. MA thesis, Københavns Universitet.
- Fibiger, Marianne Qvortrup. 2020a. "Hinduism in Denmark", In: *Handbook of Hinduism in Europe*. Eds. Knut A. Jacobsen & Ferdinanda Sardella, Brill, kap. 35, 946-961.
- Fibiger, Marianne Qvortrup. 2020b. "Floating Hindu Tropes in European Culture and Languages" In: *Handbook of Hinduism in Europe*. Eds. Knut A. Jacobsen & Ferdinanda Sardella, Brill, kap. 26, 764-778.
- Fibiger, Marianne Qvortrup. 2018: <https://www.religion.dk/hinduisme-i-danmark-har-svaert-ved-blive-godkendt-som-religion> (set 6.1. 2021)
- Fibiger, Marianne & Nikolai Holme Hansen. 2017. "Yoga i Danmark. Spirituel praksis, gymnastik eller lidt af begge dele?" *Religion. Tidsskrift for Religionslærerforeningen for gymnasiet og HF*, nr. 1, 50-58.
- Valentin, Karen. 2014. "Transnational education and the remaking of social identity: Nepalese student migration to Denmark". *Identities* 22, 1-15.